

Čo nájdete v kronikách a ako si zostaviť rodokmeň

(02.05.2013; www.bratislava.sme.sk; BRATISLAVA, s. -; JUHÁSZOVÁ Viera)

Ako má vyzerat' kronika, neurčuje žiadny predpis. Mestské časti ich robia po svojom. Niektoré po starom, iné elektronicky.

BRATISLAVA. V jednej sa dočítate, v ktorom roku bola naozaj tuhá zima, aj koľko detí sa narodilo a ako hral miestny športový klub, v inej sú suché záznamy prepísané zo zápisníc. Obecné kroniky môžu využiť študenti, spisovatelia a najmä tie staršie môžu pomôcť aj historikom.

Strážca kroniky

Vedenie kroniky vyplýva obciam zo zákona o obecnom zriadení. Kvalita kroník je rôzna, neexistuje totiž žiadny predpis, ktorý by určoval, aké udalosti a v akej podobe má zaznamenávať. Pre niektoré samosprávy je tak vedenie kroniky len trpenou agendou, sú však kronikári, ktorí svoju prácu robia dôsledne a so srdcom.

Kronikárom obce býva často obyvateľ, ktorý ju vedie z entuziazmu a za symbolickú odmenu, alebo býva zaradená do agendy miestneho úradu.

Bratislavský magistrát kroniku nevedie. Podľa Štatútu hlavného mesta si kroniku vedú mestské časti. Jednu špeciálnu má aj mesto. Nazýva sa Zlatá kniha Bratislavy a sú v nej autentické zápisy najvyšších štátnych predstaviteľov, ktorí navštívili radnicu, čestní občania, držiteľia kľúčov od mesta a spomienky na významné návštevy. Zlatú knihu radnica vedie od roku 1971.

Politici aj umelci

Dá sa z nej dozvedieť, že symbolické kľúče od mesta dostali Václav Havel či Michal Kováč že medzi čestnými obyvateľmi mesta sú bývalý starosta Viedne Helmut Zilk, bývalý veľvyslanec Rakúska na Slovensku Maximilian Pammer, kardináli Korec a Tomko, herec SND Ladislav Chudík, sopranistka Edita Gruberová, ale aj pneumológ profesor Karol Virsík.

Viaceré mestské časti svoje kroniky zaradili do zoznamu pamätihodností.

Kroniky zo začiatku 20. storočia majú **Petržalka** či **Lamač**. V **Lamači** sa kroniky z prvej republiky zachovali vďaka tomu, že boli uschované u súkromnej osoby a tá ich v povojnových rokoch odmietla vydať štátu. Neskoršie kroniky z obdobia totality zmizli niekde na okresných národných výboroch.

Novodobú kroniku má **Lamač** v elektronickej podobe - údaje tam sú od roku 1989, späť tam doplnili aj záznamy z porevolučných rokov. Do kroník možno nahliadnuť so súhlasom starostu, majú ich na miestnom úrade.

V **Novom Meste** vedú kroniku od roku 1995 a má ju na starosti pracovník miestneho úradu.

Zaznamenávajú do nej údaje o samospráve a rôznych oblastiach verejného života. Staršie kroniky podľa Jána Boročina zodpovedného za kroniku nemajú. "Ak chce niekto do záznamov nahliadnuť, stačí sa ozvať a prísť na úrad."

Ružinovská kronika má písomnú podobu a je vedú ju od júla 1993. Kronikár do nej, okrem bežných záznamov o dianí v samospráve píše aj údaje o počasí či rôzne kuriozity.

Chcete si zostaviť rodokmeň?

Práca na zostavení rodokmeňa sa začína doma, zisťovaním rodinnej minulosti od žijúcich predkov a zo zachovaných úradných dokumentov. Možno zistíte, že niekto z príbuzných sa už rodinnej histórii venoval a rodokmeň vypracoval alebo aspoň zhromaždil nejaké písomnosti. K rodinným príbehom však treba pristupovať s rezervou a fakty overovať.

Skúste internet. Množstvo návodov, ako na pátranie po predkoch možno nájsť napríklad na stránke www.geni.sk alebo www.rodokmen.sk. Existuje viacero genealogických softvérov, ktoré si možno stiahnuť zadarmo. Na stránke www.myheritage.sk je v slovenčine tvorca rodostromu, na paf.webz.cz je podobný program v češtine.

Pri hľadaní predkov sa nevyhnete matrikám. Matriku tvoria knihy narodení, manželstiev a úmrtí. Matriky viedli cirkvi do roku 1895. Staršie matriky sú uložené v štátnych archívoch, novšie (po roku 1895) na farských úradoch. Civilné matriky mladšie ako sto rokov archivujú matričné úrady. Na štúdium matrik do archívu sa treba obedať mesiac vopred.

Informácie o archívoch sú na stránke ministerstva vnútra www.minv.sk. Prv, než dostanete do rúk škatuľu s dokumentmi, musíte vyplniť bádateľský list. Za služby archívu - rešeršovanie, kopírovanie - a to aj na vlastné nosiče, sa platí. Väčšina archivárov pomôže zorientovať sa v archíve.

Text k obr.:

Jedným z kľúčových miest, kde hľadať informácie o predkoch sú matričné knihy narodení,

manželstiev a umrtí.

Genealóg: možno aj vy máte erb

Historik FREDERIK FEDERMAYER prednáša na univerzite genealógiu, skúma magnátske rody a erbové pečate v Uhorsku.

Kam až do minulosti sa dá amatérskym pátraním po predkoch dostať?

"Určite by som odporúčal, začať výskum predkov najprv v domácich rodinných písomnostiach. Ďalším výskumom v matrikách sa obvykle dá rod vystopovať do prelomu 17. a 18. storočia, pri významnejších, najmä šľachtických rodoch sa dá skúmať genealógia až do stredoveku. No s každou generáciou do minulosti počet našich predkov násobne narastá, a tak je genealógia neraz hobby na celý život."

Aké vedomosti by mal mať ten, kto sa pustí do pátrania po predkoch?

"Náročnosť genealogického výskumu sa dosť dramatizuje. Bádateľ musí mať hlavne chuť a výdrž. Samozrejme v starých matrikách sa stretne s latinčinou, maďarčinou a nemčinou, problémom však býva skôr zápisy prečítať ako preložiť. Ťažko čitateľné písmo dá zabrať aj profesionálnym historikom. Pomôže aj odborná literatúra, Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť nedávno vydala dvojdielnu Príručku genealogického výskumu. Ako učebný text ju odporúčam aj svojim študentom na univerzite."

Kde sa možno dostať k potrebným prameňom?

"Genealogické pramene, vrátane matrik sú najbežnejšie prístupné v štátnych archívoch. To platí nielen pre Bratislavu, ale pre celé územie Slovenska. Mnohé archívy už dávajú možnosť bádať vo svojich matrikách online."

Sú v genealógii nejaké využiteľné aj obecné kroniky?

"Fondy archívov ponúkajú bádateľom okrem matrik aj rôzne súpisy obyvateľstva, záznamy vo vojenských archívoch, písomnosti zemepánskej správy, testamenty, súdne protokoly, pozemkové knihy a aj mestské kroniky, či presnejšie **magistrátne** protokoly miest, v ktorých sa zapisovali záznamy o ich správe, súdnictve, politickom a spoločenskom živote. Najvýznamnejšie mestá na Slovensku ich viedli už od 15. storočia a mnohokrát obsahujú i záznamy o mešťanoch a rodoch týchto miest".

Na koho sa možno obrátiť v prípade, že sa bádateľ zasekne a nevie pokračovať?

"S takýmto problémom sa stretne takmer každý kto skúma svojich predkov v cirkevných matrikách. Stačí, aby sa jeho predok do lokality prisťahoval a farár zabudol zapísať jeho rodisko. Túto časť výskumu však považujem za najzaujímavejšiu, neraz má totiž prvky detektívneho bádania. V týchto prípadoch bývajú východiskom práve spomínané alternatívne pramene. Poradiť pri ich výbere vedia pracovníci archívov, profesionálni genealógovia, alebo vedeckí pracovníci".

Čo je pre genealógiu jednoduchšie, mať predkov z veľkého mesta, alebo z menšieho sídla?

"Nepochybne ľahšie sa skúma genealógia rodov, ktoré žili v minulosti na vidieku. Najmä preto, že až do obdobia tereziánskych reforiem, sa mohli sťahovať len slobodné osoby, šľachtici, či mešťania. Tento fakt komplikuje najmä genealogický výskum vo veľkých mestách. Napríklad v historickom Prešporku dochádzalo permanentne k výraznej obmene obyvateľstva. Dnes je tu migrácia značne jednosmerná a národnostne homogénna, no v minulosti prichádzali ľudia z rôznych regiónov, obyvateľstvo bolo pestrejšie."

Je genealógia drahým koníčkom?

"Finančná náročnosť výskumu predkov je paradoxne závislá práve od nich. Pokiaľ vaši predkovia žili len v jednom mikroregióne, náklady výskumu sa budú držať v prijateľných medziach. No ak medzi nimi prevažovali "cestovatelia", treba rátať s tým, že pri ich výskume "pocestujete" za nimi. Takýto výskum je finančne aj časovo náročný. Na to sa už využívajú služby profesionálnych genealógov."

Čo sa okrem rodokmeňa dá ešte zistiť o predkoch?

"Stále je zaužívaná predstava, že erby v minulosti vlastnili len šľachtici. V skutočnosti erby, či presnejšie osobné znaky užívali v minulosti aj mešťania a slobodní obyvatelia na dedinách - remeselníci, vzdelanci, či zemepánski úradníci. Tieto znaky sú doložené najmä na ich osobných pečatiach. Súčasníci ani netušia, koľkí ich predkovia mali takéto osobné heraldické znamenia."

Prednedávnom vám vyšla publikácia Magnátske rody v našich dejinách 1526-1948. Je využiteľná aj pre genealogický výskum?

"Cieľom nášho bádania by nemalo byť len zistiť, ako sa naši predkovia volali a odkiaľ prišli, ale pýtať sa aj čím boli. Mnohým bádateľom dnes už nestačí zistiť, že ich pradedo mal štyroch synov a tri

dcéry, alebo desať súrodencov. Chcú poznať aj ich každodenné osudy, kariérne postupy či majetkové pomery. Tu genealógia musí začať spolupracovať s históriou.

Spomínanú publikáciu som zámerne editorsky orientoval na túto oblasť. Ide o kolektívne dielo 13 autorov zo Slovenska, Čiech a Maďarska, ktorí z rôznych pohľadov osvetľujú život aristokracie na našom území. Približuje vznik a štruktúru tejto elitnej vrstvy, jej postavenie, pomerne málo známe informácie o každodennom rodinnom živote, či smutné osudy týchto rodín a ich majetkov v 20. storočí. Tých, ktorých zaujíma heraldika a faleristika si v nej nájdú kapitoly o vývoji šľachtických erbov, či o habsburskom dynastickom ráde Zlatého rúna.

Zdroj: Viera Juhászová